folklor/edebiyat, cilt:19, sayı:73, 2013/1

"MOĞOLLARIN GİZLİ TARİHİ"NDE GEÇEN ANT İÇMEKLE İLGİLİ BAZI GELENEKLER

Ganbat Lkhundev*

Türk ve Moğol halklarının kültür tarihinde görülen "ant içme" töreni Orta Çağ'da yaygın bir gelenekti. Ant içme insanların veya devletlerin arasındaki dürüstlük ve güvenilirlik için son derece önemliydi. Bu makalede, Moğolların Gizli Tarihi'nde görülen "ant içme" törenin Türk ve Moğollarda nasıl uygulandığını ortaya koymaya çalışacağız.

Türk ve Moğollar tarih sahnesinde yer aldıkları andan itibaren aynı coğrafyayı paylaşıp komşu olarak yaşadıkları için birbirinden etkileşim sonucu kültür ve geleneklerinde birçok ortak noktaları bulunmaktadır. Bu iki kültür arasındaki benzerliklerin sebeplerini şöyle sıralabiliriz:

a. Coğrafi sebepler: Millattan önceki çağlardan beri aynı coğrafyayı paylaşan Türk-Moğol konar-göçerleri buna bağlı olarak ortak bir kültür meydana getirmişlerdir.

b. Siyasi sebepler: "M.Ö. 209 yılında devlet teşkilatını yeniden düzenleyen Börü Tonga (Mo-tun), Tung-huların kendisinden devamlı toprak istemeleri üzerine, onları büyük bir bozguna uğrattı" (Gömeç, 2011, s. 5). Böylece Hunlar (Türkler), doğularındaki Moğolların ataları kabul edilen Thung-hu'ları bünyelerine aldılar. Aynı devlet çatısı altında yaşamaları aradaki farkları daha da azalttı.

c. Kültürel sebepler: Orta Asya'nın bu konar-göçer halkları ortaya çıktıklarında yaşam tarzlarının benzerliklerinden dolayı ne kadar farklı kavimler olsa da kültürel yönden birbirilerine benzemişlerdir.

*Ankara Üniversitesi. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi. Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi.

Böylece coğrafi, siyasi ve kültürel sebepler konar-göçerlerin arasında merhamet, cesaret, dostluk, iyi ve kötü, güzel ve çirkin vb. gibi dünya görüşlerinde etkileşimlere neden olmuştur.

"Konar-Göçer toplumların güçlü olabilmesi, sadık ve cesur savaşçıların sayısıyla belirlenirdi. Ancak sadakatsizlik yüzünden durumun kötüleştiği de olmuştur. Çünkü kimse yabancı bir efendi için can-ı gönülden isteyerek hayatını ortaya koymaz. Buna zorlanması halinde de ihanet edip, kaçar gider" (Gumilev, 2005, s. 452). H.N. Orkun, A. İnan, B. Ögel, İ. Durmuş, B. Renchin vb. gibi alimler ant hususu üzerine çalışmıştır. Zaman zaman Çin'de yayımlanan kültürle ilgili ansiklopedilerde de bu konudan bahsedilmektedir.

"Türk kavimlerindeki ant ve anda müesseseleriyle bunlara bağlı geleneklerin mîlattan önceki V.-IV. yüzyıllarda Yunan tarihçileri tarafından anlatılan İskit ant müessesesiyle aynı olduğu malûmdur" (Radloff, 2009, s. 185-186; Durmuş, 2009, s. 98). Konar-göçerlerdeki bu gelenek büyük devletler kurulmadan önceki zamana kadar dayanıyordu ve ant içme töreni sadece iki kişi arasında da yapılmıyordu.

Ant veya antlaşmaların eskiden beri devletler arasında yapıldığı görülmüştür. "484'te Amu Derya kıyılarında Sasani Hükümdarı Firuz'u yenen, yabgu unvanını da taşıyan Ak Hun kaganının adı, Bizanslı tarihçi Theophane'te "Ephthalanos" şeklinde geçmektedir ki, onlara bazen tarihi belgelerde Eftalitler denmesinin sebebi de bununla bağlantılıdır. Ama yine de Eftalit adının manası henüz açıklığa kavuşturulmamıştır ki, bizim bu konudaki düşüncemiz "Apa Tölös"ten gelebileceği yolundadır. Kaynaklardan anlaşıldığına göre; Türklerin kendisine yardımına karşılık, Firuz kız kardeşini ve bir miktar haracı Ak Hun hükümdarına ödemeye ant içmişti" (Gömeç, 2011, s. 50-51).

"Ant" kelimesi bütün Türk kabilelerinde müşterektir. Eski Türk dini inancını hâlâ sürdüren Türklerden Saha (Yakut) ve Çuvaşlar "ant içmek" yerine "antah", Orta-Asya kavimlerinden Kalmuklar, Sahalar (Yakut) gibi, "andagar» derler". Büyük Türkolog Mahmut Kâşgarî ise "and" kelimesini Arapça half (فلح) ile izah ediyor (İnan, 1948, s. 279).

Türklerin meşhur Oğuz Destan'ında Kurı Han'ın arkadaşı Antalık Sarıkulbaş'tır. Destan'da Kurı Han; "benimle dostluk andı içen arkadaş…" der ve Zeki Velidi Togan da; Antalık, anda yani yeminli dost demektir ki, Cengiz tarihinde de görülür (Togan, 1972, s. 66-68, 106) diye açıklar.

"Türk dilinde yemin etmek manasına kullanılan "ant içmek" sözünden de anlaşıldığı gibi, yemin bir şeyin içilişiyle olurdu. Taraflar, mesela parmaklarını keserek kımıza veya bir başka içeceğe katıp içtikten sonra bir tür sözleşme yapmış oluyorlardı. Bu aynı zamanda kan kardeşliğinin de bir göstergesiydi. Ayrıca "demir" eski Türklerce kutsal sayıldığından bundan yapılan kılıç üzerine yemin etmek de bütün Türklerde umumi bir gelenek haline gelmişti. Kök Türklerden bahseden kaynaklarda, ant merasimlerinde kılıç ve kımızın da yer aldığı anlaşılıyor. Tabii ki bu kımız bir hâkimiyet sembolü olan kadehle içiliyordu ki, Türk coğrafyasındaki bütün heykellerin elinde bir de kadeh vardır. Buna bağlı olarak taraflar kılıcı ellerine alıp, "sözümden dönersek, kök girsin, kızıl çıksın" diyorlardı. Avar kaganı Bayan da, Bizans ile yaptığı anlaşma sırasında, bunu bozduğu takdirde, "gök üstüme yıkılsın, cennet ve cehennemin sahibi Tanrı'nın şimşekleri beni mahvetsin, Sava Nehri'nin sularında boğulayım" diye söz vermişti. Herhalde bu gelenek Türk İskitlerden beridir geliyordu" (Gömeç, 2011, s. 58; Orkun, 1950, s. 349-350). Hunlar, Kök Türkler, Uygurlar ve Kıtanlarda devam eden "ant içme" geleneği, XIII. asırda özel bir tören haline gelmiş ve eskisi gibi arkadaşlar

arasında veya devletlerarası ilişkilerde görülmüştür. Bütün Orta Asya halkları arasında rastlanan bu gelenek, Moğolların kültüründe de izini bırakmıştı.

Moğolların en eski yazılı kaynaklarından biri "Moğolların Gizli Tarihi"dir. XIII. asırda 1240 yılında yazıldığı tahmin edilen bu kaynak, Moğolların "ant içme ve yemin etme" geleneklerin eskiden nasıl olduğunu öğrenebileceğimiz bir başvuru eseridir.

Ant içmenin nedeni, İskit soyundan gelen Togaris'in (Toxaris) ağzından şu sözlerle verilmektedir: "Bizim memleketimizde savaş hiç eksik olmaz, ya biz bir ülkeye saldırırız, ya bizim yurdumuza bir saldıran olur. Otlak ve talan için silaha sarılırız. İnsana dost da işte öyle zamanlarda lâzım olur. Bunun içindir ki, biz dostluklarımızı sağlamca perçinleriz. Onun karşı konulmaz, yenilmez bir silah olduğuna inanırız" (Durmuş, 2009, s. 99). Buradan da anlaşılacağı üzere gerçek dostluk bilhassa harp zamanlarında daha da fazla aranmaktadır.

Şunu söylebiliriz ki; en çok ant içmeyi siyasi sebepler tetiklemektedir. "Moğolların Gizli Tarihi"nde, "bütün uluslar kavga ve yağma ederek her gün savaşıyordu" (Moğolların Gizli Tarihi, 1948, s. 254) sözü ant içmenin XIII. asırda yaygınca görülmesini açıklamaya yeter. Ama böyle zamanlarda bugünün arkadaşı, yarın düşman tarafını tutabilirdi. Diğer yönden barış vakitlerinde dostların olması güvenilir bir hayat sürdürülmesini sağlıyordu. Cengiz Han'ın gençlik döneminde ant içme geleneğinin sık sık tekrarlanması bu nedendendir.

Moğolca'da "ant/and/ and boloh "arkadaş olmak", "andagar ant içen, güvenilir arkadaş" (Lessing, 1960, s. 43) tanımlaması, herhangi bir akrabalık bağı bulunmayan, birbirine güvenen arkadaşlar arasındaki dostluğu ifade etmektedir. Moğol dilinde "andagar" ant içme fiilini karşılar (Tsevel, 1966, s. 44). Esasında bu kelimeler ne sadece Türk, ne de Moğol kaynaklarında geçer. Her iki milletin de neredeyse ortak kültürel terimi olduğundan yalnızca birine mal etmek hatalı olur.

Bu "andagar" kelimesi Moğolların Gizli Tarihi'nde* şöyle geçer: Bilindiği üzere Cengiz Han, Merkitlerin ani baskınında eşi Börte'yi kaybetmişti. Bundan sonra o, Tugrul Han (Ong Han) ve arkadaşı Camuha ile birlikte Merkitlere saldırıp, karısını kurtarmaya karar verdi. Üç arkadaşın anlaştıkları yere Cengiz ve Tugrul Han üç gün geç gittiler. Bu yüzden Camuha onlara; "fırtına ve yağmur dahi olsa toplantı yerine geç gelinmeyeceği hususunda anlaşmadık mı, Moğolların evet sözü, yemin sayılmıyor mu?" diye sordu.

Buradaki "Moğollar, 'Evet!' dedikten sonra bunu yemin saymıyorlar mı?" cümlesi MGT'nin transkripsiyonun da "Mongol že andagartan busutu že-dece qožidag-an-i kegeldülegei kegebe" (The Secret Histoy of the Mongols, 1990, s. 162-163), "bida Mongqol ǰe andaqartan busut-ū" (Rachewiltz, 1972, s. 44) diye şeklinde geçer.

Cengiz Han dönemindeki Moğollarda ant içme töreninin mevcut olması bu geleneğin Orta Çağ Türk ve Moğollarında ne kadar etkili olduğunu gösterir.

MGT'ye göre Cengiz Han'ın babası Yesugey Bagatur ile Ong Han ant içerek arkadaş olmuşlardı ki, bu vaka da şöyle cereyan etmişti: Ong Han, kendi babası Hurcahus Buyiruh Han'ın küçük kardeşlerini yok etmek istediği için, onlar amcaları Gur-Han ile birlikte (Ong Han'a) karşı isyan etmiş, onu Hara'un geçidine kaçmaya mecbur etmişlerdi. Ong Han oradan ancak yüz kişi ile çıkabildi ve Yesugey Bagatur'a sığındı. Yesugey Bagatur onun ricası üzerine, kendi askerleriyle Gur Han'ı Haşin taraflarına kovalamış ve Ong Han'ın halkını tekrar kendisine vermişti. Onların dostluğu böylesine sağlamdı (Moğolların Gizli Tarihi, 1948, s. 79-80). Ant içmek geleneği her ne kadar insanlar arasındaki dostluk, dürüstlük ve arkadaş-

lıkları simgelemiş olsa da siyasi amaçları da içermekte idi. Cengiz Han, Türk-Moğol devleti kurulduğu zamanlarda babasının yaptığı ant içme törenini referans göstererek Ong Han ile bir sözleşme yapmış ve ondan yardım alarak ilk başarısını elde etmişti.

Cengiz Han'ın gençlik döneminde ilgi çeken bir olay da Camuha ile arasında geçen bazen dostluk bazen de düşmanlık ilişkileridir. Aslında onlar üç defa ant içmişlerdi. MGT'nde ilk dostluklarının kurulduğu sırada Temuçin'in on bir yaşında olduğunu öğreniyoruz. O zaman Camuha, Temuçin'e karaca bacağından elde edilmiş bir oyun kemiği vermiş ve o da, Temuçin'den içine kurşun dökülmüş başka bir oyun kemiği almış, bu suretle dost olmuşlardı. Anlaşıldığı üzere bu dostluğu onlar, Onan Nehri'nin buzları üzerinde aşık oynarken kurmuşlardı. Bundan sonra bahar gelince, ağaçtan yapılmış yaylarıyla ok atıştılar. O zaman Camuha, yaşlı bir öküzün iki boynuzunu kesip ok uçları yaptı ve bunları delip yapıştırmak suretiyle ıslık çalan ok hazırladı. Camuha onları Temuçin'e hediye etti, buna karşılık Temuçin'den, ucu selvi ağacından yapılmış bir ok hediye almak suretiyle dostluğunu pekiştirdi. Dostluklarını ikinci defa tazelemeleri böyle gerçekleşmişti (Moğolların Gizli Tarihi, 1948, s. 52-53). Aşık kemikleri gibi kehanet araçları olan okların ise kişilerle çok yakın ilişkisi bulunmaktaydı. Avda ya da savaşta kişileri yaralamak ya da öldürmek amacıyla atılan bir okun üzerinde bulunan ayırt edici işeretler, o oku atan kişinin belirlenmesinde önemli bir rol oynuyordu. O zaman okun kime ait olduğu yani "okundukları" ortaya çıkıyordu ki Türkçede "okumak" herhalde "ok" tan geliyordu.

1179 yılında Temuçin (Cengiz Han), Camuha ve Ong Han birleşip Merkitleri yendiler. Zaferlerini kutlarken Temuçin yağmaladığı altın kuşağı dostu Camuha'nın beline bağladı ve onu, Tohto'a'nın birkaç yıldan beri doğurmayan kara yeleli ve kara kuyruklu kısrağına bindirdi. Camuha da Uvas Merkitli Dayir-usun'dan aldığı altın kuşağı dostu Temuçin'in beline bağladı ve onu, Dayir-usun'un boynuzlu kuzuya benzeyen kır atına bindirdi (Moğolların Gizli Tarihi, 1948, s. 53). Anlaşılıyor ki, Cengiz Han ve Camuha savaşlar bittiğinde kazandıkları ganimetlerden birbirilerine karşılıklı olarak veriyorlardı. Bu ganimetlerden birbirlerine hediye edilen altın kemer, hem Türkler hem de Moğollarda hakimiyet, yani beylik alameti sayılmaktaydı. XVI. asırda Budizm Moğolistan'a yayılınca bir adamın şapkası ve kemeri onun "Hiymori" olarak görülmeye başladı. "Hiymori" demek o adamın gururlu ve şanlı olduğuna delaletti.

Bütün bunlar Temuçin ile Camuha'nın çok yakın arkadaş olduklarının bir göstergesidir. Temuçin'in bu çocukluk arkadaşlıkları onun ileride tanınmasına araçtırlar (Roux, 2001, s. 88-89). Yine MGT'inde Cengiz Han küçükken Ong Han'ın yanında bir süreliğine kaldığını kendi ağzıyla söyler.

Bunlar bir yana Moğol kavimlerinde, ant içme törenleri, "akarsudan su içme", yolu ile de yapılmaktaydı. MGT'ndeki bilgiye göre, 1203 yılında Cengiz Han, Ong Han'la savaşıp yenildikten sonra askerlerini yeniden toparladı ve Ong Han, To'orila, Camuha ve Senggum'e elçilerini yolladı. Cengiz Han ile arkadaşları da, Balcun Irmağı'nın kıyısında ant içmişlerdi. Cengiz Han ile birlikte, Balcun Irmağı'nda su içip yemin edenler, 17 kişi idiler (Ögel, 2010, s. 315-316). "Balcun (nüür) adı ve bazı Moğol kaynaklarında "Balgun nuur" olarak da geçer. Kh. Perlee bunu Balz Bulag Nehiri (Perlee, 1985-86, s. 86) olarak düşünmektedir. Türkler ve Moğollarda su ile ant içme "ariun" şeklinde adlandırılıyordu. Türklerin Dede Korkut'unda "arı sudan abdest aldı" dendiği zaman, buradaki suyun manası daha da derinleşmekte ve genişlemektedir. En eski Türk edebiyatında, "arıklık, süzüklük", yani "arınmışlık

ve süzülmüşlük" ün manası, gönül temizliğinden imana kadar, çeşitli anlayışları içinde topluyordu (Ögel, 2010, s. 316). Moğolcada "ariun" saf, temiz (Tsevel, 1966, s. 32; Lessing, 1960, s. 53) manasına gelir.

MGT'e baktığımız da Camuha'nın "Gür Han" Temuçin'in, Cengiz unvanı alarak han olması ve Ögedey'in han seçilmesi gibi siyasi hadiselerde de ant içildiği görülür. MGT'nde Altan, Huçar ve Saça-beki kendi aralarında konuştuktan sonra Temuçin'e şunları söylediler: "Biz seni han yapmak istiyoruz. Temuçin, sen han olursan, biz düşmanlara karşı öncü olarak yürürüz, savaş zamanlarında emirlerine uymazsak ailelerimizden ayrıp sahipsiz memleketlere gönderin. Bundan sonra Temuçin için ant içtiler "aman aldaju" (Rachewiltz, 1972, s. 52) ve onu Çinggis Hahan (kagan) unvanıyla hükümdar ilân ettiler (Moğolların Gizli Tarihi, 1948, s. 57-58). Bu han seçme ve ant içme töreni 1189 yılında gerçekleşmişti. Fakat yemin eden veya daha doğrusu söz veren kişiler sonradan sözünü tutmadılar ve ceza olarak idam edildiler.

Ant içmekle ilgili dost edinmek, su, kan ve kımız gibi sözlerin yanı sıra kaselerden de bahsedilir. Kase kaldırıp "ant içerek" arkadaş olunması eski Türklerde görüldüğü gibi XIII. asırdaki Moğollar arasında da yaygın idi.

1201 yılında "bütün halklar Olhui kaynağı bölgesinde toplandılar ve Caciratlardan Camuha'yı Han seçmeye karar verdiler. Bir aygır ve bir kısrak keserek karşılıklı yemin ettiler" (Moğolların Gizli Tarihi, 1948, s. 70), [edün qarin algui-bul'a ci'ulju jajiradai jamuqa-yi qa ergüye ke'en ajirga ge'ün ke'üs cabcilalduju andaqalduju] (Rachewiltz, 1972, s. 61). Kaynaklarda bahsedildiği gibi Moğolların çoğu o zaman Camuha'nın yanında olduğundan büyük bir tören düzenlenmiş olmalı. Camuha'nın han seçilmesi töreninin benzeri Moğollarda XVII. asra kadar devam etmiştir. Belgeleri incelediğimizde "1760 yılında Kırgız – Kazaklarla Kalmuk – Torgavutlar arasındaki barış antlaşması, Bulanık denilen su kıyısında gök kaşka (alnında bir işaret bulunan) boz aygır ile karabaşlı bir koç kurban kesilip, taraflar ellerini kana batırmak süretiyle yapılmıştı" (İnan, 1948, s. 281; Durmuş, 2009, s. 105).

Bilindiği gibi Cengiz Han, Tangutlara sefere çıkmadan önce Esui Hatun'un tavsiyesine uyarak kendisinden sonra han olacak kişiyi seçmeye karar vermişti. Fakat oğulları arasında anlaşmazlık çıktı. Bunun sebebi Cengiz Han gençken Merkitlerin ani saldırısına uğramış ve Börte Hatun kaçırılmıştı. Ong Han ve Camuha'yla beraber, Merkitlerin üstüne yürüdüler ve Börte Hatun'u geri aldılar. Bundan kısa bir süre sonra da Cuci dünyaya gelmişti.

Bu yüzden Cuci'nin babasının bir Merkit olduğu yolunda şüpheler vardı. Dolayısıyla Cengiz Han toplantıda Cuci'ye ilk sözü söyleme hakkını verse de, ikinci oğlu Çağatay söz alarak: Cuci ile ben ikimiz de kardeşlerin en büyükleri değil miyiz ? Babamıza ikimiz de hizmet edelim! Vazifede ihmal edeni, diğeri hemen yok etsin, işlerinde geri kalanın, ayakları hemen kesilsin! Ogedey sakin bir adamdır. Ogedey'i seç. Ogedey, han babamızın yanında kalsın ve babamız onu devlet teşkilatı ve askerlik konularında eğitsin" dedi. Cengiz Han tekrar Cuci'ye döndü ve, "Cuci, sen ne dersin" diye sordu. Cuci: "Söylenecek şeyleri Çağatay söylemiştir. Çağatay ile aynı anda hizmet edelim ve Ogedey'i seçelim" şeklinde cevap verdi (Moğolların Gizli Tarihi, 1948, s. 178-179). Cengizli Devleti'nin geleceğinde önemli olan bu karar gibi Cengiz Han ve Ong Han arasındaki görüşmeyi de belli bir sözleşme veya ant içme şeklinde düşünebiliriz.

MGT'deki bilgileri incelediğimizde "ant içme" geleneği, "XIII. asırda konar-göçerler

arasında oldukça yaygın bir durum idi. Eski Türklerde de her vesile ile yapılan antlaşma, şöyle olurdu: İki yabancı kardeş veya dost olmağa karar verirse, soydaşlarının huzurunda kollarını keserek bir kaba, ki buna ant ayayı veya tası denir, aralarına kılıç, ok veya başka bir silâh koyarak kımız, süt veya şarap karıştırarak beraber içerlerdi" (İnan, 1948, s. 285). Ant içme töreninde kişilerin birbirlerine verdikleri hediyeler, unutulmamak ve hatırlanmak içindi. Verilen sözü tutmamak kötü karşılandığı gibi, bu kişiyi Tanrı da sevmez ve mutlaka cezalandırırdı. Yemin Tanrı huzurunda yapıldığına göre, onlara herşeyi; adı, soyadı, canı-veren, Tanrı'ya karşı sorumluydular ve sözünü tutmayan bu insanların Tanrı tarafından öldürüldüğüne inanırlardı.

Mesela, tarihi kaynaklara baktığımızda Yesugey Bagatur ile Ong Han'ın andalaştığını, ilk başlarda Ong Han'ın Yesugey'in oğluna yardım ettiğini, fakat daha sonra bunu unutup, Cengiz Han'la düşman olduğunu biliyoruz. Sonra Ong Han bu dostuluğu hatırlamış ve yaptığına pişman olmuştur. Bunun üzerine; "Eğer oğlum yerindeki Cengiz'e kötü niyet besleyecek olursam kanım aksın" diyerek, bıçağı ile serçe parmağını kesmiş ve kanını kayın ağacından yapılmış bir kaba akıtmış ve "bunu oğluma gönderin" diye buyurmuştur. Yine de iki dost savaşmaktan geri durmadı. Cengiz, Ong Han'a yenilince Balcun Irmağının kenarına gitti ve burada su içip, arkadaşlarıyla antlaştılar ki, bu hadise onun geleceğinde son derece önemlidir.

Eskiden beri bir coğrafyayı paylaşmak, aynı devletin teşkilatı altına girmek gibi siyasi-olaylar Türk ve Moğolların kültürlerinde birçok ortak noktaların doğmasına sebep olmuştur. Ayrıca onların "ant içme, yemin etme" gibi gelenekleri de aynıdır.

Ant içme geleneği Hun Devleti (M.Ö. 209 - M.S. 93) döneminde belli bir tören ve gelenek haline gelmiş bulunuyordu. Biz bunu Eftalit ve Sasani Devletleri arsındaki antlaşmadan görebilmekteyiz.

Türklerin Dede Korkut, Oğuz Destanı gibi Moğolların Geser, Jangar ve Ubashi Huntaijiin tuuj'larda ant içme törenlerinden bahsedilir. Dolayısıyla "Moğolların Gizli Tarihi"nde ant içme töreni devlet kurulması ve hanın tahta geçmesi gibi önemli olaylarda sıkça tekrarlanmaktadır.

Dünya değişse, zaman geçse de çok eski zamanlardan beri var olan ant içme veya yemin etme hadisesi şu ya da bu şekilde hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Sosyal hayatta her anlamda ister resmi, ister gayri resmi olsun insanlar bir şekilde yemin etmektedir.

Kaynaklar

Durmuş, İ. (2009). "Türk Kültür Çevresinde Ant", *Milli Folklor*, Yıl 21, Sayı 84, Ankara
Gömeç, S. (2011). *Kırgız Türkleri Tarih*i, 3. Baskı, Ankara
Gömeç, S. (2011). *Kök Türk Tarihi*, 4. Baskı, Ankara
Gumilev, L.N. (2005). *Hunlar*. (Çev.). D.A. Batur, 4.baskı. İstanbul
İnan, A. (1948). "Eski Türklerde ve Folklorda ANT", *D.T.C.F.Dergisi,* C.6, S.4, Ankara
Köse, N. (1991). "Türk Halk Hikâyelerinde And", *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi.* VI, İzmir
Lessing, F.D. (1960). Mongolian-English Dictionary, Berkeley & Los-Angeles
Orkun, H.N. (1950). "Eski Türkler Nasıl Yemin Ederlerdi", *Resimli Tarih Mecmuası*, 1/9, İstanbul

Ögel, B. (2010). *Türk Motolojisi, C.I*, 5. Baskı. Ankara
Ögel, B. (2010). Türk Motolojisi, C.II, 4. Baskı. Ankara
Perlee, Kh. (1985-1986). "On Some Place Names in the Secret History", *Mongolian Studies. Journal of the Mongolia 9*. Society, Volume IX, Bloomington
Rachewiltz, İ.D. (1972). *İndex to the Secret History of the Mongolia*, New York
Radloff, W. (2009). *Türklük ve Şamanlık*, Ek.II, Abdülkadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm. 2. Baskı, İstanbul
Roux. J.P. (2001). *Moğol İmparatorluğu Tarihi,* (Çev.). A.Kazancığil ve A.Bereket, 1. Baskı, İstanbul
The Secret History of the Mongols, (1990). Transcription. B.Sumyabaatar, Ulaanbaatar
Togan, Z. V. (1972). *Oğuz Destanı* (Reşideddin Oğuznamesi, Tercüme ve Tahlili), İstanbul
Tsevel, YA. (1966). *Mongol Helnii Tovch Tailbar Toli* (Moğolca açıklamalı sözlük), Ulaanbaatar
Yüan-Ch'ao Pi-Shi. (1948). Moğolların Gizli Tarihi,(Çev.). A.Temir, Ankara

Özet

"Moğolların Gizli Tarihi'nde Ant İçmekle İlgili Bazı Gelenekler

"Ant içme" tarih boyunca insanların veya devletlerin arasındaki dürüstlük ve güvenilirlik için son derece önem taşımakta idi. Orta Asya halklarındaki ant ve ant içme geleneği Hunlardan bugüne kadar gelen bir kültür unsuru olup kısmi değişikliğe uğrayarak günümüze kadar ulaşmış bulunmaktadır. Şahıslar ve devletler arasında gerçekleştirilen bu törenler, tarafların temsilcilerinin katılımıyla görkemli bir şekilde yapılırdı. Türklerde "ant içme" üzerine birkaç makale yazılmıştır. Burada biz Türkler ve Moğolların "ant içme" geleneği konusunda birbirinden ne kadar etkilediğini ortaya koymaya çalıştık ise de, Moğollardaki bu uygulamaları konu edinen fazla araştırma yoktur. Hun, Kök Türk, Uygur ve Kıtan gibi konar-göçer devletlerdeki "ant içme" geleneği, XIII. asırda özel bir tören haline gelmiştir. O zamanlar arkadaşlar veya devletlerarası ilişkilerin belirlemesinde "ant içme" büyük bir önem taşıyordu. Bütün Orta Asya halkları arasında rastlanan bu gelenek, Moğol kültüründe derin izler bırakmıştır. "Ant içme" kelimesi eskiden Türk dili ve edebiyatında yaygın görüldüğü gibi Moğolca metinlerde de bazen geçmektedir. Fakat bunlar Türkçe metinlerdekiler ile karşılaştırılınca, daha geç dönemlerde yazılmış olmalarına rağmen Orta çağ Moğollarının siyası hayatında bu geleneğin çok etkili olduğunu görüyoruz. XIII. asır Moğolların temel kaynağı durumundaki "Moğolların Gizli Tarihi"nde bu ant içme ile ilgili bilgilere rastlanmaktadır. Biz de bu yazıda bu özellikle eser üzerine yoğunlaşarak ant içmede Türkler ile Moğollar arasındaki benzerliklere dikkat çekmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler :Moğolların Gizli Tarihi, ant içmek, anda, kan kardeşliği.

Abstract

Some Cultures of Oath in "The Secret History of The Mongols"

Throughout history, "the oath swearing" has been a matter of great importance for honesty and reliability between citizens or states. The oath swearing tradition of Central Asian peoples has descended to us, with some modifications, as a cultural element of the Huns. These oath taking ceremonies were being held in the presence of representatives from both sides between individuals and between states in a spectacular way. There are several articles on this practice among Turkish peoples. Though here we attempted to show the amount of interaction considering oath swearing between Turks and Mongols, not much has been done on this topic regarding Mongol peoples. The oath swearing tradition of nomadic states like Hun, Kök Türk, Uygur and Kitan developed into a special ceremony in 13th century. During this time, it was of prime importance in defining the relations between friends or states. This practice which is attested in all Central Asian peoples has had a profound effect on Mongol culture. The word "ant içme" which has been used in Turkish literature since long time ago, is also seen in some Mongolian texts. Comparing these instances with those from Turkish language, one might say that although they are dated to much later times, still they show how effective this practice was in political life of Mongols. There exists information about oath making in "The Secret History of the Mongols" as a basic resource of thirteenth century Mongolian language. Focusing especially on this resource, this article intends to call attentions to the similarities between Turks and Mongols in practicing an oath.

Keywords: The Secret History of the Mongols, Oath, sworn brother, blood brotherhood.